

KÜÇÜK ÇOCUĞUN EĞİTİMİ ÜZERİNE

Cavit BİNBAŞIOĞLU

Çocuk, kalıtsal ve biyolojik bir varlık olarak dünyaya gelir. Fakat, onun bir yetişkin, yahut ruhsal ve toplumsal bir varlık olabilmesi için eğitime gereksinimi vardır. Bu yazıda bununla ilgili satır başlarına işaret edilecektir.

İlk Gereksinimler:

Küçük çocuk, her şeyden önce, beslenme ve korunmaya gereksinim duyar. Anne ve babanın, çocuğun bu gereksinimini, bir içgüdü şeklinde davranış göstererek karşıladığı kuşkusuzdur. Bu durum, hayvanlarda daha belirgin şekilde görülmektedir. Annenin, çocuğunu kucağına aldığı zaman, çocuğun ve annesinin duyduğu mutluluk, dışardan rahatlıkla gözlenebilmektedir.

Bundan başka, çocuğun devinim gereksinimi vardır. Bu da, beslenme ve dinlenme gibi, çocuğun ilk gereksinimleri arasında yer alır. Bu ve benzeri gereksinimlerin yöntemince karşılanmasıyla çocuk, zaman içinde, ruhsal ve toplumsal bir varlık halini alacaktır. Çocuk eğitimi, çok kısa olarak, bu gereksinimlere "uygun karşılık verme (etki yapma) davranışı" olarak kabul edilebilir. Çocuğun bu gereksinimlerine engel olmak, gelişimini engellemek anlamına gelir. Bundan da, başta zihin gelişimi olmak üzere, duygusal, toplumsal ve ahlaksal gelişimler zarar görür.

Yeni doğmuş küçük bir çocuğun ilk gereksinimlerinden biri, bu hareketlere olanak sağlayacak olan beş duyu organının, çocuğun yakın çevresinde bulunanlar tarafından uyarılmasıdır. Bundan sonradır ki, çocuk, çevresindekilere kendi kendine tepki yapmaya başlar. Böyle bir etki olmadan tepki de olmaz. Psikologlara göre, çocuğun "kişilik yapısı"nın temelleri bu zamanda atılır. (Salk, L.; Çocuğun Duygusal Sorunları, 1974, s.19)

İlk Tepkiler:

Çocuğun çevresindekilere karşı ilk psikolojik tepkileri, ilk iki ayın sonunda başlar. Bu, çocuğun annesini gördüğü zaman yaptığı "gülümseme" tep-

kisidir. Bundan önce, buna benzer tepkiler görülebilirse de, bunlarda bir "bilinç" halinin bulunmadığı, bu nedenle, bunların bir tepkiden çok, bir "tepki" (refleks) olduğu kanısı vardır. Çocuğun gülümsemesi karşısında annenin gösterdiği "sevecenlik" (şefkat) tepkisi, *çocuk* ile *toplumsal çevre* arasında kurulan ilk iletişim olarak kabul edilmektedir. Bu, aynı zamanda, ilk toplumsal gelişimin temelidir. Bundan sonra, çocuk, 3-4 aylık olunca, anne ve babayı, diğer aile bireylerinden, yahut yabancılarından ayırmaya başlar.

Küçük çocukta en çok görülen huzursuzluk ağlamadır. Normal olarak ilk yaşlarda çocuk, ağlamak suretiyle, bir gereksinimini ya da bir sorununu anlatmaya çalışır. Dil, henüz gelişmemiştir. Bunun için, ilk yaşlarda çocuk ağladığı zaman, çocuğun hangi nedenlerle ağlamış olabileceğini düşünmek gerek. Bunlar, genellikle, fizyolojik nedenlerdir ki, şunlar olabilir: 1-Aç kalma, 2- Altının kirli ya da ıslak olması, 3- Barsaklarında ya da midesinde gaz bulunması, 4- Sindirim bozukluğu, 5- Acı verici bir şeyin çocuğun bedenine batması. Bunlara, çocuğun beş duyu organı ile ilgili olarak, *uyarılma gereksinimi* de eklenebilir. Bu nedenle, çocuk ağladığı zaman, bunlardan hangisinin etkili olabildiğini düşünmek gerektir. (Salk, L.; a.g.e., s.21)

İlk Sorunlar:

Küçük çocuğun eğitiminde ilk sorunlardan biri "emzirme" sorunudur. Emzirme, çocukta açlığın giderilmesi kadar, duygusal bir doyum sağlamanın da bir aracıdır. Bu, yukarıda da belirttiğimiz üzere, anne ile çocuk arasında iletişim kurmanın temelidir. Bu nedenle, emzirme, önemli bir gereksinim ya da sorun olarak nitelenebilir. Bunun için, daha önceleri, emzirmenin kendisi kadar, bunu veriş zamanının da etkisi olduğuna dair bir kanı vardı. Emzirmenin belirli aralıklarla yapılmasının çocuğun iradesini geliştireceğine inanılıyordu. Bugün bu görüş, eski değerini kaybetmiştir. Bugün, bunun yerine, çocuğun gerektiği zaman emzirilmesi görüşü geçmiştir.

abece

Bugün, ilk yaş, çocuğun yaşamında en önemli bir yaşam dönemi olarak kabul edilmektedir. Özellikle, anne ve babanın birlikte olması ve çocuğun gereksinimlerini birlikte karşılamalarının, çocuk üzerinde çok olumlu etkiler yaptığına inanılmaktadır. Böyle bir birliktelik, özellikle, çocuğun ruhsal gereksinimlerinin karşılanmasına yardım eder. İlk yıl içinde anne ve babadan biri, herhangi bir vesile ile evden ayrıldığı zaman, çocuğun yaşam düzeninde de bozukluklar olduğu gözlenmektedir. Örneğin, çocuğun uyku düzeni bozuluyor; çocuk uyumuyor; uyusa da sık sık uyanıyor, çevresinde anne ya da babasını arıyor. Bu yaşta çocuk henüz konuşmadığı için, gereksinimlerini de dile getiremez; fakat davranışları ile bunu belli eder.

Çocuk, kimi zaman, çevrede bir insan bulunup bulunmadığını anlamak için de ağlar. Çocuğun gereksinimleri karşılandığı zaman, genellikle, ağlaması da durur.

Yapılabilecek Eğitim Etkileri:

Çocuk ağladığı zaman ne yapmak gerekir? Bu konuda yanlış anlayış ve uygulamalar vardır. Kimisi, "Varsın ağlasın, ağlaya ağlaya ağlamamayı öğrenir." diye düşünür. Kimisi, çocuğu kucağına alır. Kimisi de "Buna alışır" diye karşı çıkar. Bu konuda, kuşkusuz, en iyi çare, ağlama nedenini bulmak ve ona göre hareket etmektir; nedenleri ortadan kaldırmaktır. Fakat, hiçbir şey yapmamak ya da çocuğu kucağına almayı yanlış bir hareket olarak kabul etmek de doğru değildir. Çünkü, çocuk sözle açıklayamadığı bir sorunu karşısında, hiç değilse, kendisine candan yakınlık duyan, yardım eden, bir kimseyi yanında bulmanın sevinç ve mutluluğunu duyar. Bu nedenle, bir alışkanlık yaratma olasılığına karşı, her zaman olmasa bile, arada sırada kucağına almanın uygun olacağını düşünebiliriz. Bu, çocuğun bedensel uyarım gereksiniminin tatminine yardım eder. Bir araştırmada, ağlamaya fırsat vermeden, kucağına alınan, çocuktaki ağlama nöbetlerini azalttığı görülmüştür. Büyüdükçe çocuk, kendi sorununu, bir başkasının yardımı ile çözebilir. Bu da yaparak ve yaşayarak öğrenilir. Bunu öğrenemeyen çocuklar, gidip yatağına uzanıp uyuyabilirler. Bu, doğru bir davranış değildir. Bu, bir bakıma, gerçeklerden uzaklaşmaya yönelik bir davranıştır. Aile eğitiminde, en çok görülen bu yanlış eğitim şekline fırsat vermemek gerekir. Aksi halde, böyle bir davranış, ilerde çocukta ruhsal bozuklukların oluşmasına yol açabilir. (Salk, I.; a.g.e., s.23)

Çocuk davranışlarının geliştirilmesinde şöyle bir ilke ileri sürülebilir: Çok tehlikeli olmayan durumlarda, çocukların kendi davranışlarının sonuçlarına katlanmalarına izin verilmelidir. Buna "doğal ceza" denir. Eğitim tarihinde 18. yüzyılda önce J.J. Rousseau, 19. yüzyılda H. Spencer'e dayanan bu görüş, son araştırmalarda da kanıtlanmıştır. D.Charles Schaefer'in araştırmalarına göre, çocuğun sorumluluk duygusu ve iç disiplini (kendini tutma, irade eğitimi) geliştirmesi için böyle bir davranış gereklidir. Örneğin, tehlikesiz olan bir sobaya yaklaşmak isteyen, bir çocuğun sobaya yaklaşmasına izin vermek, yahut kaybettiği bir nesnenin bedelinin çocuğun harçlığından ödenmesine fırsat vermek gibi. Böyle bir durumu ilk kez yaşayan bir çocuğun, ikinci kez aynı hataya düşmekten çekindiği görülmektedir. Araştırmacının belirttiğine göre, üç yaşındaki bir çocuk bile, yalın bir neden-sonuç ilişkisini anlayabilmektedir. Tabii, tehlikeli ve çok pahalıya mal olacak durumlarda bunu yapmamak, çocuğun mantığına başvurmak, en doğru yoldur. (Eberlein, Tomara. "İyi Ana-Baba Olmanın 8 Altın Kuralı", Çeviren: Nilüfer Eyüboğlu; **Yaşadıkça Eğitim** 1996, Sayı:45, s.3)

Çocuk, ilk yaşlarda her zaman anne ve babasını yanında göremez. Çalışan anne ve baba, çocuklarını, bir bakıcıya bırakmak durumunda kalır. Bu durumda bakıcının, anne ve baba özelliklerini üzerinde en çok taşıyan bir kimse" olmasının gerekliliği tartışılmaz. Burada, bakıcının çocuğına karşı sevecen ve anlayışlı olması çok önemlidir. Ruhsal dengesizliği bulunan ve çocuklara karşı gereğinden fazla sert davranan kimselerden kaçınılmalıdır. Anne ve baba gibi, bakıcı da çocuğına "güven" duygusu aşılayabilecek bir kimse olmalıdır. (Salk, I.; a.g.e. s.33)

Zorunlu olarak çocuktan ayrılma durumunda kaldığında, çocuk, çevresindekileri ve yeni yerini yadırgamayacağı bir ortam içinde bulundurulmalıdır. Hele çocuk uyurken evden ayrılınmamalıdır. Çocuk uyandığı zaman, evde kimse bulunmazsa ya da bir yabancı bulunursa, bu durum, çocuk üzerinde çok olumsuz duygular gelişmesine yol açabilir.

Çocuk, eğitilmek ya da yola getirilmek amacıyla, hiçbir zaman "korkutma" yöntemiyle cezalandırılmamalıdır. Korku, hangi şekilde olursa olsun, çocuğı pısrık yapar; toplumsal gelişimini engeller. Yine aynı şekilde, çocuğı karanlık bir odaya koyma gibi yanlış davranıştan da çekinilmelidir. Bilgisiz insanlar, yazık ki, bu tür yöntemleri çok kullanırlar.